

Муамер З. НИЦЕВИЋ*
Универзитет у Новом Пазару
Депарتمان за правне науке

Јасмина Л. НИКШИЋ**
Универзитет у Новом Пазару
Депарتمان за правне науке

ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ И ОДГОВОРНОСТИ ДИРЕКТОРА У ДРУШТВУ С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ: НОРМАТИВНИ И УПОРЕДНОПРАВНИ АСПЕКТ

Апстракт: Предмет овог рада представља свеобухватна анализа правног положаја, овлашћења и одговорности директора у друштву са ограниченом одговорношћу (ДОО) у правном систему Републике Србије. Полазећи од чињенице да је директор централни извршни и заступнички орган друштва, у раду се истражује његова двострука правна природа – статус корпоративног органа с једне, и радноправни статус (по основу уговора о раду или менаџерског уговора) с друге стране. Применом нормативног метода, аутори детаљно разматрају механизме именовања и разрешења директора у једнодомном и дводомном систему управљања, као и проблематику почетка дејства мандата (*de lege lata* и *de lege ferenda*). Тежиште рада стављено је на систем посебних дужности према друштву (фидуцијарне дужности), укључујући дужност пажње, лојалности, избегавања сукоба интереса и поштовања забране конкуренције. Такође, анализира се грађанскоправна, кривичноправна и статусна одговорност директора за повреду ових дужности, уз осврт на релевантну судску праксу привредних судова у Србији. Упоредноправним приступом сагледана су решења у праву Европске уније (са акцентом на ESG извештавање и *due diligence*) и немачком законодавству (*GmbHG*), чиме се испитује усклађеност домаћих прописа са европским стандардима корпоративног управљања. Закључак рада указује на неопходност стриктног поштовања института одговорности ради унапређења правне сигурности и ефикасности пословања привредних субјеката.

Кључне речи: друштво с ограниченом одговорношћу, директор, фидуцијарне дужности, сукоб интереса, одговорност директора, корпоративно управљање, Закон о привредним друштвима.

УВОД

Органи управљања друштвом с ограниченом одговорношћу (у даљем тексту: ДОО) обухватају једног или више директора, скупштину и, уколико је управљање дводомно, надзорни одбор. Када је управљање једнодомно, органи друштва су

* ORCID 0000-0003-2037-6016, m.nicevic@uninp.edu.rs

** ORCID 0000-0002-8190-7565, j.pljakic@uninp.edu.rs

скупштина и један или више директора, док се код дводомног модела, поред наведених, успоставља и надзорни одбор. Одлука о избору модела управљања, односно, да ли ће управљање друштвом бити једнодомно или дводомно, дефинише се оснивачким актом. Истим актом се одређује и број директора, односно, да ли ће друштвом управљати једно или више лица. Услови које мора испуњавати лице које обавља функцију директора, као и трајање његовог мандата, могу бити уређени оснивачким актом или одлуком скупштине. Уколико оснивачки акт не садржи одредбе о трајању мандата, сматра се да је он неограничен.

Директор представља законског заступника друштва и у том својству предузима правне радње у име и за рачун друштва с ограниченом одговорношћу. Његов правни положај, права и обавезе уређени су Законом о привредним друштвима (у даљем тексту: ЗПД). Поступак именовања и разрешења директора у надлежности је скупштине друштва, односно, надзорног одбора у случају дводомног система управљања. Уколико оснивачки акт не садржи податак о броју директора, сматра се да друштво има једног директора. Директор је законски заступник друштва и овлашћен је да у име ДОО предузима правне послове у име и за рачун друштва. „У друштву са једнодомним управљањем директор обавља све послове који нису у надлежности скупштине, а код дводомног управљања друштвом директор обавља све послове који нису у надлежности скупштине и надзорног одбора” (Никчевић, Марковић 2014: 112–113). Подаци о директору подлежу регистрацији, у складу са прописима о регистрацији. Радноправни статус директора огледа се у могућности ангажовања по основу уговора о раду или уговора о међусобним правима и обавезама, те је у складу с њим одређен и његов правни положај као запосленог или као послодавца. Правни положај директора у ДОО огледа се у условима, именовању и разрешењу, овлашћењима за заступање, вођењу послова друштва, одговорности за вођење пословних књига, одговорности за финансијске извештаје, вођењу евиденције о одлукама које доноси скупштина и обавези извештавања као и радноправном статусу.

Ради свеобухватног и научно утемељеног сагледавања правног положаја и одговорности директора у друштву с ограниченом одговорношћу, у раду је примењена комбинација различитих истраживачких метода. Као основни, коришћен је нормативни метод, путем којег је извршена детаљна анализа релевантних позитивноправних прописа Републике Србије, превасходно Закона о привредним друштвима, Закона о раду и пратећих подзаконских аката. Овај метод омогућио је утврђивање *de lege lata* стања, односно прецизно дефинисање статусних питања, овлашћења за заступање и режима одговорности директора. С обзиром на неопходност сагледавања домаћих решења у контексту савремених европских тенденција, значајно место у раду заузима упоредноправни метод. Његовом применом извршено је поређење домаћег законодавства са правним тековинама Европске уније (релевантне директиве), као и са законодавствима земаља са развијеном корпоративном праксом (СР Немачка, Аустрија) и земаља у региону (Хрватска, Црна Гора, Босна и Херцеговина). Циљ ове анализе био је утврђивање степена хармонизације домаћег права са европским стандардима, посебно у домену фидуцијарних дужности и финансијског извештавања. Поред наведеног, коришћен је

и метод анализе садржаја, који је примењен приликом истраживања релевантне судске праксе домаћих привредних судова. Ово је омогућило да се теоријске поставке провере у пракси и да се идентификују спорна питања која се јављају приликом утврђивања одговорности директора. Коначно, аксиолошким приступом формулисани су закључни ставови и предлози *de lege ferenda* за унапређење нормативног оквира и подизање нивоа правне сигурности у пословању привредних друштава.

ИМЕНОВАЊЕ И РАЗРЕШЕЊЕ ДИРЕКТОРА У ДРУШТВУ СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ

Директора у друштву са ограниченом одговорношћу именује и разрешава орган који га је именовао. У случају једнодомног управљања то је скупштина, а у случају дводомног ДОО именовање и разрешење је у надлежности надзорног одбора. ДОО може имати једног или више директора. Уколико број директора није одређен оснивачким актом, сматра се да друштво има једног директора. Један од начина именовања директора јесте именовање оснивачким актом. Мандат директора ДОО према ЗПД почиње даном доношења одлуке о именовању. Одлука о именовању директора је акт корпоративне природе и има дејство понуде за закључење уговора (Васиљевић 2005: 558). С обзиром да је доношење одлуке једностранни акт потребно је да именовани директор прихвати понуду, те се поставља питање од када почиње мандат директора, даном доношења одлуке или даном прихватања те одлуке која се може огледати у закључењу уговора о раду. „Потребно је изменити правило по коме мандат директора друштва са ограниченом одговорношћу почиње даном доношења одлуке о именовању, уколико самом одлуком о именовању није другачије одређено. *De lege ferenda* правило би могло да гласи да мандат директора почиње да тече даном ступања на рад директора” (Kihler 2023: 217). Трајање мандата директора, такође, може бити одређено одлуком. Уколико трајање мандата није дорађено одлуком онда се сматра да је мандат директора неограничен.

Директор може бити физичко и правно лице. Уколико је директор физичко лице, мора бити потпуно пословно способно, а правно лице мора бити регистровано у Републици Србији. Посебан услов огледа се у томе што барем један директор, ако их има више, мора бити физичко лице. Посебни услови које лице мора испуњавати ради именовања на функцију директора могу бити прописани оснивачким актом друштва, као и одлуком о именовању коју доноси скупштина друштва с ограниченом одговорношћу или надзорни одбор, у зависности од модела управљања. О томе ко не може бити директор говори и пресуда Врховног суда Србије: „Члан ортачког друштва, комплементар командитног друштва, члан друштва са ограниченом одговорношћу и члан управе, надзорног одбора и извршног одбора директора друштва са ограниченом одговорношћу, акционарског друштва, друштвеног предузећа и јавног предузећа, не могу имати то својство, нити бити запослени, односно прокуристи у било ком другом предузећу, односно другом правном лицу (Рев. 610/2005).¹

1 Одлука Врховног суда Србије, Рев. 610/2005.

Такође, оснивачки акт или одлука о именовану утврђују и обим овлашћења директора. „Скупштина, односно надзорни одбор ако је управљање друштвом дводомно, разрешава директора, при чему није дужна да наведе разлоге за разрешење осим ако је то изричито предвиђено оснивачким актом или одлуком скупштине” (Маричић, 2016: 52). Важно је напоменути да не постоји обавеза навођења разлога за разрешење осим ако то не предвиђа оснивачки акт или одлука скупштине. Директор може поднети и оставку на место директора. Оставка се писаним путем подноси осталим директорима, а ако ДОО има само једног директора онда се оставка подноси председнику скупштине код једнодомног, односно надзорном одбору код дводомног ДОО. У оставци може бити наведен датум од којег ће одлука производити правно дејство, у супротном оставка производи правно дејство од дана подношења. Брисање директора из регистра на основу оставке подлеже регистрацији. У случају када оставку поднесе директор друштва с ограниченом одговорношћу које има само једног директора, законом је прописана обавеза да директор који је поднео оставку, и након регистрације оставке, настави да обавља неодложне послове још 30 дана, почев од дана регистрације оставке. Уколико у том року не буде именован и регистрован нови директор, право да покрене ванпарнични поступак ради именовања привременог заступника имају чланови друштва или правно заинтересована лица. У том случају, суд је дужан да поступи по хитном поступку и да у року од осам дана од дана пријема захтева донесе одлуку.

РАДНОПРАВНИ СТАТУС ДИРЕКТОРА У ДРУШТВУ С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ

Након именовања потребно је регулисати радноправни статус директора ДОО услед чињенице да се директор јавља у двострукој улози, послодавца и запосленог. Правни основ за ангажовање „једно је од најважнијих и најделикатнијих питања која се постављају пред законодавце, судије и теоретичаре радног права”, у контексту питања постојања правне подређености директора према послодавцу (Ковачевић 2013: 112). „Највише недоумица и правних празнина постоји код начина ангажовања директора (врста и тип уговора, статус), што се касније одражава и на друга права директора. Доста спорова у пракси изазива и престанак ангажовања” (Јашаревић 2023: 273).

Законодавни оквир Републике Србије предвиђа две форме ангажовања директора:

1. као запосленог, на основу уговора о раду, и
2. као лица ангажованог путем уговора о правима, обавезама и одговорности-ма директора.

Са аспекта радног права, директор може засновати радни однос, и то на одређено или неодређено време, закључењем уговора о раду. Алтернативно, директор може обављати послове и ван радног односа, на основу посебног уговора којим се уређују међусобна права, обавезе и одговорности, а који се закључује са надлежним органом друштва.²

2 Члан 48. Закона о раду, „Службени гласник РС”, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – одлука УС, 113/17 и 95/18 – аутентично тумачење.

Без обзира на основ ангажовања, на примања директора, било да су у форми зараде по основу уговора о раду или накнаде по основу ванрадног ангажовања, обрачунавају се све законом прописане пореске обавезе, као и доприноси за обавезно социјално осигурање – у складу са чланом 57 Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање. Ако је директор запослен на неодређено време, његов радни однос не престаје аутоматски истеком мандата или разрешењем с функције. У том случају, послодавац је дужан да му понуди анекс уговора којим би био распоређен на друго одговарајуће радно место. Уколико за то не постоји могућност, директор постаје вишак запослених, што значи да се може спровести поступак отказа уговора о раду због технолошког вишка.

С друге стране, директор може обављати своју функцију и без заснивања радног односа, путем уговора о правима и обавезама директора. Овај уговор закључује се између друштва и физичког лица које није оснивач или члан друштва. Иако у том случају директор нема статус запосленог, уговором се регулишу међусобни односи, као и накнада за његов рад. Накнада директора који није у радном односу не сматра се зарадом, већ спада у категорију других прихода. Њена висина није законом одређена, за разлику од минималне зараде код запослених. Поред тога, накнада директору подлеже опорезивању, при чему се на износ обрачунава порез на доходак грађана по стопи од 20%, уз обавезу плаћања припадајућих доприноса за обавезно социјално осигурање. Уколико директор истовремено има закључен уговор о раду са другим послодавцем, по основу уговора којим су уређена његова права и обавезе у функцији директора, плаћају се само доприноси за пензијско и инвалидско осигурање.

Међутим, ако није запослен код другог послодавца, поред наведених доприноса, обавезна је и уплата доприноса за здравствено осигурање. Такође, директор има могућност да се одрекне накнаде за свој рад или да право на ту накнаду уступи другом лицу, у складу са релевантним законским и интерним актима друштва. Ипак, чак и у том случају, обавеза плаћања пореза и доприноса остаје, што значи да се одређени трошкови морају обрачунавати и плаћати без обзира на то да ли директор прима накнаду или не.

„Поред накнаде за рад у друштву са ограниченом одговорношћу, директор може да има и право на стимулацију. Накнада и стимулација се одређују одлуком скупштине или надзорног одбора ако је дводомно управљање. Висина накнаде и стимулација може зависити од пословних резултата, али та накнада не може бити одређена као учешће у добити друштва” (Маричић 2016: 53).

Висина накнаде за рад може зависити од пословних резултата друштва док је предвиђено да накнада за рад не може бити утврђена као учешће у расподели друштва.

Иако се на први поглед може чинити да положај директора није обележен односом подређености према послодавцу у чије име поступа, с обзиром на његову руководећу позицију, ипак директор и послодавац не представљају исто лице. Послодавац је оснивач, односно власник који преко својих органа врши управљачка овлашћења, међу којима је и овлашћење закључивања уговора о ангажовању директора. Са друге стране, директор се јавља у улози органа који послује у оквиру смерница које одређује орган управљања (Kihler 2023: 214).

ЗАСТУПАЊЕ ДРУШТВА СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ

„У друштву са ограниченом одговорношћу, било да је управљање организовано као једнодомно или дводомно, обавезни орган друштва је један или више директора који је, односно, који су законски заступници овог привредног друштва” (Kihler 2023: 213). Директор заступа друштво с ограниченом одговорношћу (ДОО) у односима према свим трећим лицима, у складу са оснивачким актом, интерним актима друштва или упутствима надзорног одбора, уколико је он формиран. Све радње и правне послове које директор предузима у својству заступника, правно се сматрају радњама које је предузело само друштво. Уколико постоји више директора, закон предвиђа да они друштво заступају заједнички и споразумно, осим ако није другачије уређено оснивачким актом или одлуком скупштине, којом се може одредити да право заступања има само један директор, или више њих појединачно. У случају смањења броја директора који су, према оснивачком акту или одлуци скупштине, овлашћени за самостално заступање, преостали директори могу наставити да заступају друштво, у складу са постојећим, у регистру уписаним овлашћењима. Међутим, уколико се број директора који заједнички заступају ДОО смањи, остали директори морају хитно о томе обавестити скупштину, односно надзорни одбор код дводомног управљања. Скупштина, односно надзорни одбор врше именовање директора, а остали директори могу за то време обављати само послове који не трпе одлагање. И ово питање може бити на другачији начин уређено оснивачким актом или одлуком ДОО.

Оснивачким актом може се предвидети ограничење овлашћења заступника у погледу закључења одређених правних послова, односно условити њихово предузимање претходним прибављањем сагласности надлежног органа управљања (Mirović, Porović 2007). У случају спора са директором сам „директор не може издати овлашћење за заступање нити заступати друштво у спору у којем је он супротна страна или са њим повезано лице”.³ Када дође до такве ситуације пуномоћје за заступање издаје скупштина. Директор као заступник ДОО без посебног овлашћења не може бити потписник уговора за обе уговорне стране, што подразумева да не може закључивати уговоре са ДОО ни у своје име и за свој рачун, нити у име и за рачун другог лица. Директор предузећа може, уз претходну сагласност надлежног органа управљања, овластити одређено лице давањем прокуре, која се обавезно уписује у регистар (Mirović, Porović 2007).

Уколико прекорачи границе својих овлашћења, директор одговара за штету коју нанесе друштву, осим ако је поступао по одобрењу скупштине, односно надзорног одбора. Радња којом се прекорачују границе овлашћења може бити од стране надлежног органа накнадно одобрена и у том случају директор не одговара за прекорачење овлашћења. Кривично-правна одговорност је предвиђена као кривично дело злоупотребе положаја одговорног лица. Ово кривично дело се огледа у искоришћавању положаја или овлашћења, прекорачењу граница овлашћења, прибављању противправне имовинске користи себи или другом, наношењу имовинске

3 Члан 222. Закона о привредним друштвима, „Службени гласник РС”, бр. 36/11, 99/11, 83/14 – др. закон 5/15, 44/18, 95/18 и 91/19.

штете. Санкције које су прописане за ово кривично дело су казна затвора од три месеца до три године; ако прибављена имовинска корист прелази износ од четири-сто педесет хиљада динара предвиђена је казна затвора од шест месеци до пет година, а ако вредност прибављене имовинске користи прелази износ од милион и пет стотина хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.⁴

ВОЂЕЊЕ ПОСЛОВА ДРУШТВА

Директор је дужан да води послове друштва у складу са оснивачким актом, одлукама скупштине, односно упутствима надзорног одбора код дводомног управљања друштва са ограниченом одговорношћу. „Претпоставка је да постоји један директор, ако оснивачким актом није утврђено друкчије, и претпоставка је да, кад их је више, воде послове друштва и заступају друштво заједнички” (Васиљевић 2015). У случају постојања више директора, послове воде заједнички, осим ако актима друштва није регулисано на другачији начин. Поступање директора приликом вођења послова може бити одређено као самостално. Чак и том случају радња се не може сровести уколико не постоји сагласност свих директора. У том случају ће директор тражити упутство скупштине или надзорног одбора.

Уколико је ДОО организовано као једнодомно „директор је овлашћен да обавља све послове који нису у надлежности скупштине ДОО, док код дводомног управљања директор обавља све послове који нису у надлежности скупштине и надзорног одбора”.⁵ У том смислу његова овлашћења остају истоветна, независно од тога да ли се ради о једнодомном или дводомном ДОО. „Друштво са ограниченом одговорношћу има свој капитал (материјални супстрат) са којим обавља привредну делатност и са којим одговара за преузете обавезе у правном промету са трећим лицима” (Васиљевић 2005: 56).

Осим тога, према наводима Никчевића и Марковића, „директор је одговоран за уредно вођење пословних књига друштва, тачност финансијских извештаја, вођење евиденције о свим одлукама скупштине, као и за обавештавање скупштине и чланова друштва о битним околностима које могу имати значај за пословање друштва” (2014: 113). Одговорност директора за тачност података у финансијским извештајима и уредно вођење пословних књига може имати троструки карактер: казненоправни, статусноправни и имовинскоправни. Казненоправна одговорност односи се на одговорност за привредне преступе и прекршаје. Статусноправна одговорност се огледа у могућности разрешења директора са функције услед пропуста у раду. Имовинскоправна одговорност подразумева обавезу накнаде штете трећим лицима, која може настати као последица неуредног вођења пословних књига или нетачних података у финансијским извештајима. Из решења Привредног апелационог суда: „Одговорност лица која имају дужност према привредном друштву за штету причињену друштву није објективна и не заснива се чињеници

4 Члан 227. Кривичног законика, „Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19 и 94/24.

5 Члан 224. Закона о привредним друштвима, „Службени гласник РС”, бр. 36/11, 99/11, 83/14 – др. закон 5/15, 44/18, 95/18 и 91/19.

да имају одређено својство у друштву, већ је ова одговорност субјективна и заснива се на њиховој кривици” (Пж 1253/10 од 22. 4. 2010. године)⁶ увиђамо да се одговорност директора као лица које има дужности према друштву заснива на кривици.

Закон прописује и дужност директора да води уредну евиденцију о свим донетим одлукама скупштине друштва. Евиденцију о одлукама скупштине води директор где постоји дефинисана и обавеза директора да сваком члану друштва пружи увид у донете одлуке скупштине у току радног времена друштва.

Чланови друштва којима је друштво извршило недопуштене исплате, уколико су знали или ако су, с обзиром на околности, морали у то време да знају да те исплате нису дозвољене, одговорни су друштву за враћање примљених износа, док су директор, односно чланови Управног одбора одговорни за недопуштене исплате (Milosavljević 2013: 133).

ПОСЕБНЕ ДУЖНОСТИ ДИРЕКТОРА ПРЕМА ДРУШТВУ И ОБАВЕЗА ИЗВЕШТАВАЊА

Директор је орган управљања ДОО и управо због тога законом су одређене посебне дужности које има према друштву. „Лица која имају посебне дужности према друштву дужна су да се понашају лојално према друштву” (Тодоровић, Слијепчевић 2017). „Посебне дужности директора према друштву огледају се у следећем: дужност пажње; дужност пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес; дужност избегавања сукоба интереса; дужност чувања пословне тајне и дужност поштовања конкуренције.”⁷

Дужност пажње подразумева да је директор дужан да приликом обављања послова у име и за рачун друштва поступа са пажњом доброг привредника. У погледу степена пажње директор поступа разумно пажљивом лицу. Дужност пажње је установљена код савесног обављања послова у најбољем интересу друштва. Оцена степена пажње се врши с обзиром на то да ли се ради о лицу које поседује знања и вештине за обављање послова директора. Предвиђено је и да се директор може ослањати и на способности стручних лица, али је у том случају неопходно да разумно верује да су разумно поступала.

Уколико постоји лични интерес у пословима и радњама, обавеза је директора да изврши пријављивање те околности. Директор обавештење упућује скупштини ДОО, односно надзорном одбору, уколико се ради о послу које друштво предузима. Обавештење о постојању личног интереса треба садржати врсту и описан правни посао или радња која се предузима, вредност и рок извршења али и све остале правно значајне чињенице у којима се огледа лични интерес. Лични интерес постоји уколико дође до закључивања правног посла између директора или са њим повезаног лица и правног лица, затим предузимањем правне радње према директору или са њим повезаним лицем од стране ДОО, уколико дође до закључивања правног посла

6 Решење Привредног апелационог суда Пж 1253/10 од 22. 4. 2010. године.

7 Чланови 63–80. Закона о привредним друштвима, „Службени гласник РС”, бр. 36/11, 99/11, 83/14 – др. закон 5/15, 44/18, 95/18 и 91/19.

између трећег лица и ДОО, ако је треће лице са директором у финансијском односу те се може очекивати утицај тог односа на поступање директора, али и у случају предузимања правне радње или закључења правног посла из којег треће лице има економску корист, а постоји финансијски однос између трећег лица и директора или са њим повезаног лица. За предузимање овакве правне радње захтева се одобрење од стране скупштине или надзорног одбора. У том случају одлука се доноси већином гласова чланова скупштине који немају лични интерес, а код дводомног управљања већином гласова свих чланова надзорног одбора који немају лични интерес.

Дужност избегавања сукоба интереса предвиђа да директор не може у свом интересу: „1) користити имовину друштва; 2) користити информације до којих су дошли у том својству, а које иначе нису јавно доступне; 3) злоупотребити свој положај у друштву; 4) користити могућности за закључење послова које се укажу друштву”.⁸ О томе наводимо и сентенцу из пресуде Врховног касационог суда која гласи: „Уплате извршене на рачуне родитеља члана привредног друштва (истовремено и директора), које немају основ у извршењу неких услуга или продаји неке робе, представљају понашање које се може квалификовати као пробој правне личности, односно мешање личне имовине (имовине повезаних лица) и имовине друштва, што ствара правни основ одговорности члана за обавезе друштва према повериоцу са извршном исправом” (Прев 250/21 од 23. 9. 2021. године).⁹

Једна од посебних дужности директора друштва с ограниченом одговорношћу је сте обавеза чувања пословне тајне. Директор је, пре свега, дужан да поверљиве информације којима располаже не открива трећим лицима. Ова обавеза не престаје аутоматски са престанком функције – законом је прописано да дужност чувања пословне тајне траје још две године након престанка мандата. Дужи рок може бити утврђен, али не може бити дужи од пет година. Пословном тајном сматра се сваки податак чије откривање трећем лицу може проузроковати штету друштву, као и податак који није јавно познат, има економску вредност, није лако доступан трећим лицима и чијим коришћењем се може остварити конкурентска предност. Такви подаци морају бити посебно заштићени и чувани у поверењу, у складу с интерним актима и прописима друштва. „Податак у том смислу може бити производни, технички, технолошки, финансијски или комерцијални, студија, резултат истраживања, као и документ, формула, цртеж, објекат, метод, поступак, обавештење или упутство интерног карактера и слично.”¹⁰

Да би директор могао да буде ортак или комплементар, члан ДОО са значајним учешћем у капиталу или контролни члан ДОО, акционар са значајним учешћем у капиталу или контролни акционар, члан надзорног одбора или прокуриста у конкурентском друштву, мора имати сагласност надлежног органа ДОО. Ова обавеза је установљена и у случају да директор жели бити предузетник, бити запослен у друштву које се бави истом или сличном делатношћу или на било који други начин ангажован у друштву које се бави истом или сличном делатношћу. И на овај начин

8 Члан 69. Закона о привредним друштвима, „Службени гласник РС”, бр. 36/11, 99/11, 83/2014 – др. закон 5/15, 44/18, 95/18 и 91/19.

9 Пресуда Врховног касационог суда Прев 250/21 од 23. 9. 2021. године, аутор сентенце је судија Јасмина Стаменковић.

10 Члан 72. Закона о привредним друштвима, „Службени гласник РС”, бр. 36/11, 99/11, 83/14 – др. закон 5/15, 44/18, 95/18 и 91/19.

установљен је још један вид заштите начела забране конкуренције. „Уговором друштва са директором друштва може бити одређено да забрана конкуренције за њега важи” (Тодоровић, Слијепчевић 2017).

Услед повреде неке од наведених посебних дужности директора ДОО предвиђено је подношење тужбе против директора и то индивидуалне или деривативне тужбе. Субјективни рок у ком се може поднети тужба је шест месеци од дана сазнања за повреду посебне дужности и објективни који је одређен у трајању од пет година од дана учињене повреде. Право на тужбу имају чланови друштва у име друштва уколико располаже/у са минимално 5% основног капитала ДОО у виду удела. Захтева се кумулативно испуњење услова. Право на тужбу има и само ДОО у којем случају се у својству умешача може појавити и члан ДОО. Оснивачи, чланови и акционари, као и лица која обављају функције у управи и извршним органима предузећа, одговарају за обавезе предузећа сопственом имовином у ситуацијама када злоупотребе правну форму предузећа ради остваривања циљева који су им законом забрањени, уколико такво поступање има последицу повреду права поверилаца. Одговорност наступа и у случајевима када та лица противно прописима поступају са имовином предузећа као да се ради о њиховој личној имовини, односно када у своју или туђу корист умање имовину предузећа, а при том су знали или су морали знати да предузеће неће бити у могућности да испуни своје обавезе према трећим лицима (Мировић, Поповић 2007). О повреди дужности од стране директора постоје и судске пресуде.

Одредбом чл. а 71. Закона о привредним друштвима прописано је да друштво може поднети тужбу против лица из члана 61 овог закона (заступника) које повреди дужност избегавања сукоба интереса из члана 69 овог закона, као и против са њим повезаног лица, којом може тражити накнаду штете и/или пренос на друштво користи коју је то лице, односно са њим повезано лице остварило као последицу те повреде дужности. У конкретном случају тужилац може претендовати на пренос користи коју је тужени остварио као последицу повреде дужности избегавања сукоба интереса само у периоду док је био заступник огранка привредног друштва тужиоца, будући да је само у том периоду тужени имао посебне дужности према друштву у смислу одредбе члана 61. Закона о привредним друштвима. Како тужилац не може претендовати на пренос користи коју је тужени остварио из наведеног посла за период након што је тужени престао да буде заступник огранка тужиоца, првостепена пресуда је у преосталом делу потврђена за одбијање тужбеног захтева тужиоца преко досуђеног износа од 313.441,98 динара. Наиме, сходно одредби чл.а 61 Закона о привредним друштвима лица која имају посебне дужности према друштву имају те дужности за време док имају то одређено својство у друштву, па се сходно томе и корист коју то лице оствари као последицу повреде наведених посебних дужности може потраживати само за наведени период. У супротном, тужилац би имао право на будућу ренту у неодређеном трајању за све време извођења спорне представе у продукцији туженог, што је супротно циљу и смислу наведених одредби Закона о привредним друштвима, које санкционишу поступање лица која имају посебне дужности према друштву за време док имају те посебне дужности према друштву¹¹ (Из пресуде Привредног апелационог суда Пж 3175/19 од 8. 9. 2020. године).

11 Билтен судске праксе привредних друштава, број 4, 2020.

Осим посебних дужности, постоји и обавеза редовног извештавања скушти-не ДОО о законитости пословања, односно обавеза ревизије финансијских извештаја од стране независног и квалификованог ревизора, уговора које закључују директор и друштво као и са њима повезана лица. „У случају ванредних околности које су од значаја за стање и пословање друштва, директор је дужан да обавести сваког члана друштва са уделом од најмање 10% основног капитала, без одлагања, а у случају дводомног управљања и надзорни одбор.”¹² За пропуштање ове радње предвиђена је одговорност директора која се огледа у разрешењу или накнади штете.

ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ И ОДГОВОРНОСТИ ДИРЕКТОРА ДОО У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

На нову Европске уније (даље: ЕУ) донети су прописи који установљавају обавезу држава чланица на поштовање општих прописа када су у питању привредна друштва. Директивама ЕУ постављени су минимални стандарди које привредна друштва морају испунити. Нека од тих су транспарентност, извештавање, корпоративно управљање, дужност пажње итд. Конкретне одговорности директора доносе се на нивоу националних законодавстава земаља чланица. Дакле, хармонизиована контрола одговорности директора на нивоу ЕУ није установљена, одговорност директора је посредна, преко система корпоративног управљања који прописују ЕУ директиве. Неке од најзначајнијих директива су: Directive (EU) 2024/1760 – Corporate Sustainability Due Diligence, Directive 2013/34/EU – Annual Financial Statements (Рачуноводствена директива), Directive 2014/95/EU – Non-Financial Reporting (Нефинансијско извештавање / ESG). Директива (EU) 2024/1760 утврђује правила о обавезама предузећа у погледу стварних и потенцијалних штетних утицаја на људска права и животну средину, у њиховим сопственим активностима, активностима њихових подружница и активности у њиховом ланцу пословања (*Directive (EU) 2024/1760, Article 1*). Компанија мора да спречи, процени и отклања ризике који се односе на повреду људских права и штету по животну средину у целом ланцу пословања. Директори су дужни да организују систем „дју дилиџенса” (due diligence) и ако се не примени прописани механизам, може настати правна одговорност компаније, а посредно и одговорност управе. Директива 2013/34/EU – Annual Financial Statements (Рачуноводствена директива) превиђа чланом 4 (*Directive 2013/34/EU, Article 4*) да менаџмент мора да обезбеди тачне и комплетне годишње финансијске извештаје и као такву одговорност директора у случају кршења ове обавезе. Директива 2014/95/EU – Non-Financial Reporting (Нефинансијско извештавање / ESG) која чланом 1 предвиђа да велика предузећа од јавног интереса објављују нефинансијске извештаје који садрже информације у погледу животне средине, социјалних питања и питања радне снаге, поштовања људских права, борбе против корупције и различитости у управним и надзорним органима (*Directive 2014/95/EU, Article 1*).

12 Члан 226. Закон о привредним друштвима, „Службени гласник РС”, бр. 36/11, 99/11, 83/14 – др. закон 5/15, 44/18, 95/18 и 91/19.

Директори одговарају за организовање система прикупљања и објављивања ESG извештаја еколошки, социјални и антикорупцијски ризици.

Правни положај директора (*Geschäftsführer*) у немачком друштву са ограниченом одговорношћу (*GmbH*) регулисан је пре свега Законом о друштвима са ограниченом одговорношћу (*Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*, у даљем тексту *GmbHG*). Према немачком моделу корпоративног управљања, директор је орган друштва, са законским овлашћењем за заступање и управљање. Он није класични запослени, већ лице које делује у својству органа правног лица са посебним фидуцијарним обавезама (Lutter, Hommelhoff 2020). Према члану 35 *GmbHG*, директор заступа друштво према трећим лицима у свим правним радњама. Ово овлашћење је начелно неограничено и неусловљено, осим ако оснивачким актом није другачије одређено (*GmbHG*, 2024). Директор је одговоран за пословање, организацију и спровођење одлука скупуштине чланова (*Gesellschafterversammlung*). Кључна одредба немачког права о одговорности директора је члан 43 *GmbHG*, који прописује стандард пажње. Директор је дужан да „пажљиво и савесно управља пословима друштва”. У случају повреде ове дужности, директор одговара за насталу штету друштву. Ова одговорност је цивилна и интерна, што значи да захтев за накнаду штете подноси само друштво (односно чланови кроз корпоративну тужбу). Типични облици повреде дужности обухватају: склапање штетних уговора, занемаривање пословне документације, непоступање са пажњом стручњака и злоупотребу имовине друштва (Roth, Altmeppen 2022). Према члану 43 став 3 *GmbHG*, повериоци могу захтевати накнаду штете од директора у случају повреде *својим* обавеза, које су усмерене на заштиту интереса поверилаца. Ово се нарочито односи на обавезу предузимања мера ради спречавања незаконите исплате удела или дистрибуције имовине, што је регулисано чланом 30 *GmbHG*. Једна од најстрожих форма одговорности директора у немачком праву односи се на обавезу благовременог подношења предлога за отварање стечаја. Према члану 15a *Insolvenzordnung* (*InsO*), директор има обавезу да без неоправданог одлагања, а најкасније у року од 21 дан од настанка неспособности за плаћање, поднесе предлог за покретање стечајног поступка. Немачка наука о корпорацијском праву изричито наглашава да је ово најзначајнији облик личне одговорности директора, јер директно штити повериоце (Haas, Schanz 2021). Непоштовање рачуноводствених дужности може представљати основ за грађанску и кривичну одговорност. Немачко кривично законодавство (*StGB*) садржи више норми које се примењују на директоре *GmbH*, посебно у случајевима злоупотребе овлашћења (*Untreue*, чл. 266 *StGB*), фалсификовања пословних књига, пореских кривичних дела, кршења закона о раду. У пракси, комбинација интерне, екстерне и кривичне одговорности представља свеобухватан систем заштите корпоративног управљања у Немачкој.

У Аустрији, као и у Немачкој, директор („*Geschäftsführer*”) друштва са ограниченом одговорношћу (*GmbH*) је управни орган који заступа друштво према трећим лицима и одговара за њено пословање. Транспорт надлежности, именовање и отпуштање директора врши се одлуком чланова/оснивача („*shareholders*”) и мора бити евидентирано у судском регистру. Директор има дужност да управља друштвом у складу са законом, статутом и одлукама оснивача, и да делује „с пажњом

савесног привредника” („Sorgfalt eines ordentlichen Geschäftsmannes/prudent manager’s care and diligence”) у свим одлукама и радњама. Основни законски основ за одговорност директора је чл. 25 Закона о GmbH (GmbH-Gesetz). Према овој одредби, ако директор непримерено, немарно или противзаконито управља пословима, и то нанесе штету друштву, он лично одговара – приватном имовином – за насталу штету. Одговорност је колективна и индивидуална: ако постоји више директора, сваки од њих може бити солидарно одговоран ако се повреди обавеза. Уколико директор злоупотреби овлашћења, учини превару, фалсификује финансијске извештаје или намерно прикрије финансијско стање компаније (нпр. у кризним ситуацијама), може бити кривично гоњен. Такође, за повреду регулаторних, административних норми (нпр. безбедност на раду, заштита животне средине и сл.) директор као овлашћен заступник друштва може бити лично санкционисан. Правни оквир у Аустрији чини да положај директора GmbH не носи само овлашћења, већ и широко и комплексно правно-финансијско и кривично оптерећење. Интерна одговорност према друштву, могућа одговорност према повериоцима и држави, као и кривична одговорност – чине да директор мора да поступа са високим степеном пажње, савести и професионализма. Систем аустријског права представља јасан пример како закон и пракса настоје да заштите интересе друштва, повериоца и трећих лица, истовремено омогућавајући пословну независност.

Према Закону о трговачким друштвима Р. Хрватске¹³ (даље: ЗТД), члан 422 ДОО има једног или више директора који чине управу друштва. Чланом 239 одређено је да директор мора бити пословно способна особа, а број директора се одређује оснивачким актом. Уколико управу чини више директора, један од њих мора бити именован за председника.

Положај управе у друштву с ограниченом одговорношћу за разлику од управе дионичког друштва ограничен је хијерархијским положајем органа у друштву и управа друштва с ограниченом одговорношћу нема самосталност. Управа друштва с ограниченом одговорношћу мора поступати по упутствима скупштине (чланова друштва) и надзорног одбора те поштовати ограничења постављена друштвеним уговором (Buljan, Omazić 2017: 24).

Услови за именовање се одређују оснивачким актом или друштвеним уговором, а Законом о трговачким друштвима је негативном енумирацијом одређено ко не може бити директор. Тако, директор не може бити лице осуђено за одређена кривична дела која су у вези са злоупотребама у привредном пословању или слична дела у другим државама, уколико је лицу изречена мера забране обављања делатности, уколико је лицу одређена мера забране располагања имовином у земљи или иностранству, а евиденцију лица која не могу бити директори водиће министарство надлежно за правосуђе. Према члану 424 Закона о трговачким друштвима, чланови друштва могу у свако доба опозвати чланове управе, а они могу бити опозвани и одлуком суда. Такође, председник и члан управе могу дати оставку без обзира

13 Закон о трговачким друштвима Р. Хрватске (NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23, 136/24).

на захтев за накнаду штете и ту одлуку мора усвојити скупштина ДОО. Вођење послова друштва поверено је директору у складу са друштвеним уговором. Уколико није другачије предвиђено, сви директори предузимају правне радње за вођење послова друштва. Заступање је предвиђено чланом 426 поменутог закона и директори заједнички заступају ДОО. Заступање од стране само једног директора може бити предвиђено уговором. Није допуштено предвидети да је заступање могуће само заједно са прокуристом. У погледу одговорности за пословне књиге и финансијске извештаје директори одговарају за уредно вођење пословних књига, вођење послова унутрашњег надзора и израду финансијских извештаја. Забрана конкуренције предвиђена је кроз ограничења да директор/и не могу без сагласности надзорног одбора односно чланова друштва обављати послове ни за свој, ни за туђи рачун, који улазе у предмет пословања друштва, нити може бити члан управе или надзорног одбора у другом друштву ако се оно бави пословима из предмета пословања друштва.

Утврђена је забрана сукоба интереса и не може учествовати у правним пословима као заступник друге уговорне стране или је у сродству са другом уговорном страном. У случају поступања директора, упркос наведеним забранама и без сагласности надзорног одбора или чланова друштва, друштво може тражити накнаду штете, а захтеви застаревају у субјективном року од три месеца и објективном од пет година од дана када је радња учињена. Директори су у обавези извештавати надзорни одбор или чланове друштва о пословној политици, рентабилности, стању прихода, пословима од великог значаја, пословној политици, као и о годишњем извештају о стању друштва. Поред свега наведеног, у хрватском Закону о трговачким друштвима постоји и забрана оснивања и именована за директора ДОО лица које има најмање 25% удела у ДОО, које има непомирених дуговања по основу јавних давања или је ДОО објављено на попису послодаваца који не исплаћују плате.

Одговорност директора за штету нанесену друштву предвиђена је чланом 273 Закона о трговачким друштвима, а та одговорност је солидарна са осталим члановима управе уколико су и они изневерили своје дужности. Директор има и обавезу вођења послова друштва са пажњом уредног и савесног власника и дужност чувања пословне тајне ДОО. У случају да не поступа на тај начин, директор одговара за штету нанесену друштву. Овим законом таксативно је набројано поступање директора које проузрокује одговорност за штету (ЗТД, члан 252, ст3).

Члан управе мора активно деловати у интересу друштва и према њему лојално поступати, а то обухвата и лојално поступање према другим органима друштва. Дакле, чланови управе не смеју искоришћавати положај у друштву за властити интерес и за лично богаћење, а томе служе и одредбе ЗТД-а о потреби посебног одобрења за давање кредита члановима управе, забране конкуренције друштву итд. (Periša, Katušić Jergović 2018: 61).

Казнене одредбе садржане су у члану 624 ЗТД где се, између осталих, и за директора предвиђа новчана казна или казна затвора до две године уколико да нетачне податке или прећути важне околности. Иста казна предвиђена је и за нетачно приказивање имовинског стања ДОО као и у случају повреде дужности или неспособности за плаћање.

И у Републици Србији и у Републици Хрватској привредна друштва су нумерус клаузуз, што значи да се не може засновати нека друга организациона форма привредног пословања која није предвиђена у закону. Законодавства обе државе предвиђају оснивање привредног друштва или као друштво лица или друштва капитала (Gongeta 2015: 19, 20).

У Босни и Херцеговини правни статус и одговорности директора ДОО предвиђене су Законом о привредним друштвима¹⁴ (даље: ЗПДБИХ). Према њему ДОО може бити једнодомно и дводомно када има Надзорни одбор, а уколико нема Надзорни одбор, његову функцију врше чланови друштва. Функцију директора према ЗПДБИХ врши управа која води и заступа друштво (члан 339 ЗПДБИХ). Управа може имати више чланова, а њихова овлашћења и одговорности предвиђају се статутом или оснивачким актом. Управа је овлашћена за заступање, она организује рад и руководи пословањем и одговара за законитост пословања ДОО. Чланови управе одговарају за прекорачења овлашћења и за штету коју тиме проузрокују друштву. „Према чл. 32 Закона о привредним друштвима, лица која имају посебне дужности према друштву обављају своје послове савесно, са пажњом доброг привредника и у разумном уверењу да делују у најбољем интересу друштва (дужна пажња)” (Grbo 2016: 414). Уколико чланови управе не поступају у складу са установљеним посебним обавезама одговарају за штету коју тиме проузрокују ДОО. Члановима 370 и 372 ЗПДБИХ предвиђене су новчане казне за чланове управе за предвиђена понашања која угрожавају пословање и чланове ДОО.

Црна Гора је током 2025. године донела нови Закон о привредним друштвима¹⁵ (ЗПДЦГ), који ће ступити на снагу од 1. 1. 2026. године, када престаје да важи претходни Закон о привредним друштвима („Сл. лист РЦГ”, бр. 65/20). Према ЗПДЦГ, члан 422 ДОО има директора којег именује скупштина, а који може бити именован и статутом ДОО на одређени период. Директор може бити пословно способно физичко лице, а ЗПДЦГ предвиђа ко не може бити директор. Осим законских услова и Статутом ДОО може бити проширен круг лица која не могу бити директори. Директора разрешава скупштина ДОО при чему не мора наводити разлоге разрешења. Надлежности директора предвиђене су чланом 426 ЗПДЦГ и огледају се у заступању, вођењу послова, обављању унутрашњег надзора, достављању извештаја, извршавању одлука скупштине. ДОО може имати више директора када чине одбор директора који може имати најмање три члана од којих већина мора бити из круга неизводних директора, а једног од извршних директора одбор директора именује за генералног директора. Генерални директор је овлашћен за заступање ДОО и за координацију рада извршних директора, као и за организацију обављања делатности друштва (члан 294 ЗПДЦГ). Неизвршни директори су задужени за надзор рада извршних директора. Одбор директора мора имати и председника одбора, кога бира одбор из реда неизвршних директора. Директор одговара за штету коју проузрокује друштву и он је лице са посебним обавезама према ДОО. У посебне обавезе ЗПДЦГ убраја обавезу дужне пажње, пословног просуђивања,

14 Закон о привредним друштвима („Службене новине ФБиХ”, бр. 81/15 и 75/21).

15 Закон о привредним друштвима („Службени лист ЦГ”, број 90/25).

пријављивања радње у којој постоји лични интерес, избегавања сукоба интереса, чувања пословне тајне и обавезу поштовања забране конкуренције. Према казним одредбама за непоштовање обавеза директора према ЗПДЦГ предвиђене су новчане казне у распону од 200 до 2000 евра.

Директори у друштвима са ограниченом одговорношћу према англосаксонском праву имају формализоване, фидуцијарне дужности које наглашавају лојалност, бригу и добру веру, углавном регулисане Законом о друштвима у Великој Британији из 2006. године (чланови 170–177) и Законом о LLC у Делаверу у САД, где менаџери делују као фидуцијарни заступници друштва у целини. Ове дужности штите заинтересоване стране намећући личну одговорност за повреде, као што су сукоб интереса или груба нехатност, уз могућност уговорних измена у LLC кроз оперативне споразуме. Овај оквир се разликује од континенталних система увођењем принципа „business judgment rule”, који штити информисане одлуке од касније критике. Према Закону о друштвима 2006. године, директори морају деловати у оквиру овлашћења (чл. 171), промовисати успех друштва (чл. 172), поступати независно (чл. 173), и користити разумну бригу, вештину и пажњу (чл. 174), док дужности лојалности забрањују сукобе интереса (чл. 175) и тајну добит (чл. 176). Дужности менаџера у LLC према закону Делавера огледају се кроз подразумеване фидуцијарне дужности лојалности (забрана присвајања корпоративних прилика) и бриге, али члан 18-1101(b) омогућава укидање ових дужности осим у случајевима лоше вере или преваре. Судови примењују појачану контролу у сумњивим пословима, при чему је акценат на уговорној слободи. Англосаксонске дужности потичу из права поверења, балансирајући управљачку дискрецију и одговорност. Кључни научни радови указују на ризик превелике уговорне флексибилности у LLC моделима која може слабити заштиту поверилаца и мањинских акционара, док реформе у УК после 2006. доприносе већој јасноћи.

ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ И ОДГОВОРНОСТ ДИРЕКТОРА У ДРУШТВУ СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ – *DE LEGE FERENDA*

Директор ДОО у Србији представља извршни орган који води послове друштва и заступа га према трећима, према члану 188 ЗПД. Одговорност директора обухвата штету која настане кршењем закона, статута или одлука скупштине, са ограничењем на оно што је предвидљиво и изазвано кривом (Милосављевић 2018: 75–78). Позиција директора није довољно прецизно регулисана у погледу колективне одговорности у вишедиректорским структурама.

Измене и допуне Закона о привредним друштвима могу ићи у правцу увођења колективне одговорности. Предлаже се измена члана 188 став 3 ЗПД додавањем новог става: „Директори у колегијуму одговарају солидарном одговорношћу за штету, осим ако један докаже да није учествовао у одлуци” (Милосављевић 2018: 80). На тај начин би дошло до усклађивања са европским стандардима из Директиве (ЕУ) 2019/1023 о реструктурирању, које наглашава јачање управљачке одговорности у предузећима (Европска унија, 2019, чл. 6–8).

Обавезу осигурања одговорности могуће је обезбедити увођењем новог члана 188а ЗПД: „ДОО са приходима преко 100 милиона динара дужно је да осигура директоре од професионалне одговорности, слично моделу у Хрватској (Закон о трговачким друштвима, чл. 273)” (Милосављевић 2018: 82–85). Повећање транспарентности може бити постигнуто допуном члана 189 ЗПД: „Директор подноси квартални извештај скупштини о ризицима и сукобу интереса, са казнама до 5% годишњег промета”. Ове измене би ојачале заштиту мањинских чланова и ускладиле ЗПД са регионалним праксама.

ЗАКЉУЧАК

Свеобухватна анализа правног положаја директора у друштву с ограниченом одговорношћу указује на чињеницу да је реч о централном органу чија је улога детерминисана сложеним сплетом статусноправних, уговорних и радноправних норми. Како је показано у раду, директор није само пуки извршилац одлука скупштине, већ *sui generis* орган који персонификује правни субјективитет друштва у правном промету.

Кључни изазов у дефинисању овог института огледа се у његовој двојној природи. С једне стране, директор иступа као корпоративни орган чија су овлашћења и одговорности нормирани Законом о привредним друштвима, док се с друге стране јавља као физичко лице у уговорном односу са друштвом (радни однос или уговор о менаџменту). Анализа је показала да у пракси и даље постоје одређене недоумице, нарочито у погледу тренутка настанка мандата. Став аутора, поткрепљен теоријским схватањима, јесте да би *de lege ferenda* требало прецизирати законске одредбе тако да мандат почиње тећи даном ступања на рад или прихватања функције, а не нужно самим даном доношења одлуке, чиме би се избегле правне празнине између именовања и фактичког преузимања дужности.

Посебан акценат у раду стављен је на систем посебних дужности директора, који представља темељ савременог корпоративног управљања. Дужност пажње, лојалности, те обавеза избегавања сукоба интереса и чувања пословне тајне, нису само етичке норме, већ императивни правни стандарди. Кршење ових дужности повлачи троструку одговорност: статусну (разређење), имовинску (накнада штете) и, у крајњој линији, кривичну одговорност. Судска пракса потврђује да терет доказивања савесности лежи на директору, што додатно појачава потребу за професионализацијом ове функције.

Упоредноправна анализа, са посебним освртом на законодавство Немачке (*GmbHG*) и директиве Европске уније, указује на тренд поопштравања одговорности директора, нарочито у домену финансијског извештавања и поступања у случају инсолвентности. Европске директиве све више намећу и обавезе нефинансијског извештавања (ESG стандарди), што ће неминовно морати да постане део и домаће пословне праксе и регулативе. У том смислу, домаће законодавство је у великој мери усклађено са европским тековинама, али простор за унапређење постоји у ефикаснијој судској заштити права друштва и мањинских чланова кроз механизам деривативних тужби.

На крају, може се закључити да ефикасно функционисање ДОО зависи од деликатног баланса између широких овлашћења директора, која су нужна за оперативно пословање, и ефикасних механизма контроле од стране чланова друштва и надзорних органа. Будући развој овог института мора ићи у правцу даље професионализације управе и стриктније примене правила о сукобу интереса, чиме се јача правна сигурност и подстиче повољнија инвестициона клима у Републици Србији.

ЛИТЕРАТУРА

- „Билтен судске праксе привредних судова” 2020: *Привредни савезник г.о.о.*, Београд, број 4/2020.
- Buljan, Omazić 2017: Vesna Buljan, Ivica Omazić. *Zastupanje i vođenje poslova trgovačkih društava*. Zagreb: Pravosudna akademija.
- Васиљевић 2005: Марко Васиљевић. *Компанијско право*. Београд: Центар за публикације Правног факултета.
- Васиљевић 2015: Марко Васиљевић. *Компанијско и џрговинско право*. Београд: Службени гласник.
- Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG) 2024: <<https://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/>>. [7. 12. 2025].
- GmbH-Gesetz 2024: <<https://www.ris.bka.gv.at>>. [7. 12. 2025].
- Gongeta 2015: Sanja Gongeta. *Društvo s ograničenom odgovornošću – razvoj i perspektive prema evropskom zakonodavstvu*. Doktorski rad. Novi Sad: Univerzitet privredna akademija u Novom Sadu, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe.
- Grbo 2016: Zrinka Grbo. „Režim posebnih dužnosti prema privrednom društvu u pravu Federacije Bosne i Hercegovine”. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, god. 59, 411–427.
- Европска унија 2019: „Директива (ЕУ) 2019/1023 о реструктурирању и инсолвентности”. *Службени лист Европске уније*, L 172.
- „Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање”: *Службени гласник РС*, бр. 84/04, 61/05.
- „Закон о привредним друштвима”: *Службени гласник РС*, бр. 36/11, 99/11, 83/14 – др. закон, 5/15, 44/18, 95/18 и 91/19.
- „Закон о привредним друштвима”: *Службене новине ФБиХ*, бр. 81/2015 и 75/2021.
- „Закон о привредним друштвима”: *Службени лист ЦГ*, бр. 90/2025.
- „Закон о раду”: *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – одлука УС, 113/17 и 95/18 – аутентично тумачење.
- „Закон о трговачким друштвима Р. Хрватске”: *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23, 136/24*.
- Insolvenzordnung (InsO) 2024: <<https://www.ris.bka.gv.at>>. [7. 12. 2025].
- Insolvenzordnung (InsO) 2024: <<https://www.gesetze-im-internet.de/inso/>>. [7. 12. 2025].
- Јаšаревић 2023: Senad Јаšаревић. „Specifičnosti radnopravnog položaja direktora”. *Zbornik PFZ*, god. 73, br. 2–3, 261–289.
- Kihler 2023: Marko Kihler. „Pravni osnov angažovanja direktora: opšti radnopravni i privrednopravni položaj direktora”. *Glasnik za društvene nauke*, god. 15, br. XV, 211–228.
- Kovačević 2013: Ljubinka Kovačević. *Pravna subordinacija u radnom odnosu i njene granice*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- „Кривични законик”: *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – исцр., 107/05 – исцр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19 и 94/24.
- Lutter, Hommelhoff 2020: *GmbH-Handbuch* (19. Aufl.). Otto Schmidt Verlag.
- Маричић 2016: Горан Маричић. „Органи управљања друштва са ограниченом одговорношћу у Републици Србији и Републици Српској”. *Право – теорија и пракса*, бр. 4–6, 48–60.
- Milosavljević 2013: Miroslav Milosavljević. „Društvo sa ograničenom odgovornošću – privredni subjekt u Republici Srpskoj”. *Analizе poslovne ekonomije*, god. V/1, br. 8, 127–147.

- Милосављевић 2018: Мирослав Милосављевић. „Одговорност органа управљања у привредним друштвима”. *Анали права*, год. 12, бр. 2, 70–92.
- Mirović, Popović 2007: Dragutin Mirović, Vitomir Popović. *Trgovinsko pravo, statusni dio – privredna društva*. Bijeljina: Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Fakultet spoljne trgovine u Bijeljini.
- Никчевић, Марковић 2014: Иван Никчевић, Велислав Марковић. *Пословно право*. Београд: Универзитет Сингидунум.
- Periša, Katušić Jergović 2018: Igor Periša, Sanja Katušić Jergović. *Odgovorne osobe trgovačkih društava kapitala i određivanje delokruga njihovih poslova*. Zagreb: Privredna akademija.
- Roth, Almenpen 2022: *GmbHG: Kommentar* (10. Aufl.). C.H. Beck.
- Strafgesetzbuch (StGB) 2024: <<https://www.ris.bka.gv.at>>. [7. 12. 2025].
- Strafgesetzbuch (StGB) 2024: <<https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>>. [7. 12. 2025].
- Haas, Schanz 2021: *Insolvenzrecht für Geschäftsführer*. C.H. Beck.
- Handelsgesetzbuch (HGB) 2024: <<https://www.ris.bka.gv.at>>. [7. 12. 2025].
- Handelsgesetzbuch (HGB) 2024: <<https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/>>. [7. 12. 2025].

Muamer Z. NICEVIĆ
Jasmina L. NIKŠIĆ

LEGAL STATUS AND RESPONSIBILITIES OF THE DIRECTOR IN A LIMITED LIABILITY COMPANY: NORMATIVE AND COMPARATIVE ASPECTS

SUMMARY

The subject of this paper is a comprehensive analysis of the legal position, powers, and responsibilities of the director in a limited liability company (LLC) within the legal system of the Republic of Serbia. Given that the director is the central executive and representative body of the company, the research explores their dual legal nature – acting as a corporate organ on one hand, and holding a specific labor law status (based on an employment contract or a management contract) on the other. Using the normative method, the authors examine the mechanisms of appointment and dismissal of directors in both one-tier and two-tier governance systems, as well as the issues regarding the commencement of the mandate (*de lege lata* and *de lege ferenda*). The core of the paper focuses on the system of special duties toward the company (fiduciary duties), including the duty of care, duty of loyalty, avoidance of conflicts of interest, and the prohibition of competition. Furthermore, the paper analyzes the civil, criminal, and status liability of the director for breaches of these duties, with reference to the relevant case law of commercial courts in Serbia. Through a comparative legal approach, the paper evaluates solutions in European Union law (emphasizing ESG reporting and due diligence directives) and German legislation (*GmbHG*), assessing the harmonization of domestic regulations with European corporate governance standards. Additionally, a comparative overview of legislation in the region (Croatia, Montenegro, and Bosnia and Herzegovina) is provided. The study concludes that the efficient functioning of an LLC depends on a strict adherence to liability rules and the further professionalization of the management structure. It is suggested that future legislative amendments should more precisely define the relationship between the director and the founders to enhance legal certainty and the investment climate.

Keywords: limited liability company, director, fiduciary duties, conflict of interest, director's liability, corporate governance, Law on Business Companies.